



הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

פרק כירה

השהייה והחזרה של תבשיל

הקדמה

שהייה - מן התורה מותר להניח בשר או קדירה ע"ג האש (או ע"ג גחלים) מע"ש והתבשיל מתבשל והולך כל השבת כולה. וחכמים גזרו בחלק מהדברים ואסרו לתתם ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה, גזירה שמא יחתה בגחלים¹. אבל אם נגמר בישולו, אינו אסור אפילו מדרבנן. ונחלקו חנניה וחכמים אם תבשיל שהגיע מבעוד יום לשיעור כמאכל בן דרוסאי, נחשב שנגמר בישולו לעניין זה. וכירה שהיא גרופה וקטומה, מותר להשהות עליה (לדעת בית הלל) אפילו תבשיל שלא התבשל, משום שיש היכר בכך, ולא יבוא לחתות².

חזרה - מן התורה אין איסור לשים או להחזיר בשבת דבר מבושל על האש, שאין בישול אחר בישול. מכל מקום גזרו חכמים לאסור החזרתו, אפילו אם הוא מבושל כל צרכו (ואפילו לכירה גרופה וקטומה, התירו רק בתנאים מסוימים). טעם האיסור הוא מפני שנראה כמבשל³.

אף שלגבי תבשיל שהתבשל בשבת בשוגג יש המתירים ליהנות ממנו בשבת (ראה להלן), לעניין שהייה, החזרה והטמנה באיסור, החמירו חכמים יותר, ואסרו לכולי עלמא ליהנות ממנו עד מוצאי שבת, כדלהלן (ל"ח א').

נתינת תבשיל על כירה

(ל"ו ב') **משנה**: כירה שהסיקוה בקש ובגבבא⁴, נותנים עליה תבשיל (לפי שהקש והגבבא אינם נעשים גחלים, ואין חשש חיתוי). בגפת ובעצים, לא יתן עד שיגרוף (הגחלים), או עד שיתן את האפר (על גבי הגחלים לכסותם ולצננם).

(המשך **משנה**): (4) בית שמאי אומרים: (נותנים על הכירה אחר שגרפה, מים) חמין, אבל לא תבשיל (אפילו בכירה גרופה וקטומה, דניחא ליה בישוליה ואתי לחתויי בגחלים שנשארו, אי נמי נתקיימה מחשבתו ומיחזי כמבשל). (2) ובית הלל אומרים: חמין ותבשיל.

(המשך **משנה**): (4) בית שמאי אומרים: נוטלין, אבל לא מחזירין (בשבת לכירה אפילו גרופה וקטומה, דמיחזי כמבשל). (2) ובית הלל אומרים: אף מחזירין (הואיל וגרוף).

1. ראה רמב"ם (הלכות שבת ג,ג).

2. כל זה הוא לרוב הראשונים. אמנם דעת רש"י וראב"ה שהטעם שמותר כשגרופה וקטומה הוא משום שאז אינה מוסיפה הבל בקדירה. ואזלי לשיטתייהו שמבארים כל הפרק כחלק מדיני הטמנה (וראה להלן).

3. ומשום כך כתב הרשב"א (ועוד, ראה ר"ן י"ט א' בדפי הרי"ף, ד"ה תנו רבנן מביא אדם קיתון) שאם הוא מבושל, וגם אינו נראה כמבשל, מותר להחזירו אפילו ללא תנאים (וכמו שמצינו במניח כנגד המדורה שמוותר אף לכתחילה, ולא חיישינן למיחזי כמבשל, משום שאין דרך לבשל כך בחול). וחמור איסור החזרה מאשר שהייה. זה לשון הרשב"א (שבת ל"ז א', ד"ה מאי הוי): דאע"ג דחמיר איסורא דלהחזיר טפי מאיסורא לדשהות לעניין תוכה, וכדאמר רבי חלבו לעיל וכו'. עיי"ש. מקורות - ראה רמב"ן (ל"ז א', ד"ה הא דאמרין), רשב"א (מ' ב', ד"ה ומכל מקום מסתברא), ריטב"א (ל"ז א', ד"ה ת"ש דתניא), רז"ה (טז א' ברי"ף, ד"ה ואם תשאל), ר"ן (טו ב' ברי"ף, ד"ה גמ' איבעיא להו). משנ"ב (רנ"ה, ס"ק פז).

4. רש"י פירש: קש - זנבות השיבולין. גבבא - הנגבב מן השדה. והרמב"ם (בפירוש המשנה) פירש: קש - תבן גס. גבבא - זבל הבהמות.



הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

איבעיא להו: האי "לא יתן" לא יחזיר הוא (בשבת), אבל לשהות משהין אף על פי שאינו גרוף ואינו קטום⁵, ומני? חנניה היא, **דתניא**: חנניה אומר כל שהוא (מבושל) כמאכל בן דרוסאי מותר לשהותו על גבי כירה, אע"פ שאינו גרוף ואינו קטום⁶. או דילמא לשהות תנן (מבעוד יום), ואי גרוף וקטום אין; אי לא, לא. וכל שכן להחזיר (שאסור). ושקיל וטרי, ולא איפשיטא להדיא.

(ל"ז א') איבעיא להו: מהו לסמוך בה (קדירה לדופן כירה שאינה גרופה וקטומה⁷). תוכה וגבה אסור, אבל לסמוך בה שפיר דמי. או דילמא לא שנא.

תא שמע, שתי כירות המתאימות, אחת גרופה וקטומה ואחת שאינה גרופה וקטומה, משהין על גבי גרופה וקטומה, ואף על גב דקא סליק ליה הבלא מאידך. דילמא שאני התם, דכיון דמידליא שליט בה אורא.

תא שמע, כירה שהסיקה בגפת ובעצים סומכין לה (אע"פ שאינה גרופה וקטומה). ואין מקיימין (עליה) אא"כ גרופה וקטומה. גחלים שעממו או שנתן עליה נעורת של פשתן דקה, הרי היא כקטומה.

(ל"ז ב') אמר רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן: כירה שהסיקה בגפת ובעצים, משהין עליה תבשיל שבישל כל צורכו וחמין שהוחמו כל צורכו, ואפילו מצטמק ויפה לו. אמר ליה ההוא מדרבנן לרב שמואל בר יהודה: הא רב ושמואל דאמרי תרווייהו מצטמק ויפה לו אסור!

אמר רב נחמן: (תבשיל) מצטמק ויפה לו אסור (להשהותו על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה, ודלא כחנניה). מצטמק ורע לו מותר.

כללא דמלתא: כל דאית ביה מיחא (קמח) מצטמק ורע לו, לבר מתבשיל דליפתא (מין ירק), דאף על גב דאית ביה מיחא מצטמק ויפה לו הוא. והני מילי דאית ביה בשרא. אבל לית ביה בשרא, מצטמק ורע לו הוא. וכי אית ביה בשרא נמי לא אמרן (שנחשב מצטמק ויפה לו) אלא דלא קפְּעִי לה לאורחין. אבל קפְּעִי לה לאורחין מצטמק ורע לו⁸ (שאין דרך כבוד לתת לאורחים תבשיל מצומק שאין הבשר ניכר בו).

לפדא (תבשיל מתאנים), דייסא, ותמרי (תבשיל תמרים) מצטמק ורע להן.

שיטות הראשונים

היחס בין דיני שהיה להטמנה: דעת ר"ן בשם הגאונים, רמב"ם, רא"ש ועוד, שאיסורי שהיה וחזרה אינם נוגעים

5. דבחזרה אחמירו טפי מפני שהוא כמבשל בשבת, דאילו לחתויי לא חיישינן. ריטב"א.

6. ומתניתין חסורי מחסרא: מחזירין... אבל להשהות מבעוד יום נחלקו ב"ש וב"ה מה מותר להשהות על שאינה גרופה וקטומה.

7. למאן דאמר לשהות תנן (שאסור בשאינה גרופה וקטומה), קא בעי מהו לשהות בסמיכה לשאינה גרופה וקטומה. ולחנניה דאמר להחזיר תנן (אבל לשהות מותר), קא מיבעיא מהו לסמוך בחזרה בשאינה גרופה וקטומה. רשב"א.

8. **לסיכום**: כל שיש בו קמח מצטמק ורע לו, חוץ מתבשיל לפת, שיש בו בשר, שאינו נותנו לאורחים.



הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסמכת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

לאיסור הטמנה. וטעם האיסור בשהייה, שמא יחתה. וכשגרופה וקטומה, יש היכר בכך שמסלק דעתו מלחתות בגחלים, ולא יבוא לחתות בגחלים. ודעת רש"י וראב"ה שפרק זה ודיני שהייה שבו, הוא מהלכות הטמנה. והטעם שמותר להשהות כשגרופה וקטומה, שאז הכירה אינה מוסיפה הבל בקדרה⁹.

שהיה בכירה שאינה גרופה וקטומה: דעת רב האי גאון, רבנו חננאל, רש"י, תוספות, רא"ש, רשב"א, וסמ"ג, שהלכה כחנניה, ומותר להשהות אפילו בכירה שאינה גרופה וקטומה, אם התבשל כמאכל בן דרוסא. ודעת רי"ף, רמב"ם, שאילתות, העתים, רמב"ן, ור' יונה, שהלכה כחכמים, שאף להשהות אסור, אלא אם כן התבשל כל צרכו. ודווקא אם מצטמק ורע לו, כגון ליפדא ודייסא, וכמימרא דרב נחמן¹⁰. והשו"ע¹¹ סתם כרי"ף וסיעתו. ובשם ויש אומרים, כתב כרב האי גאון וסיעתו. והרמ"א כתב שנהגו להקל כסברא אחרונה^{12,13}.

שיעור כמאכל בן דרוסא: דעת רש"י שהוא שליש בישול. ודעת רמב"ם וראב"ד שהוא חצי בישול. וכן סתם השו"ע¹⁴.

הגדרת גרופ: דעת הרמב"ם שגורף היינו מוציא כל הגחלים לחוץ. ודעת רז"ה ור"ן שאף אם גורף הגחלים לצד אחד, נחשב גרופ. והשו"ע¹⁵ פסק כהרמב"ם.

9. ב"י (או"ח רנג,א). ופירוש הסוגיות להלן, ע"פ שיטת רוב הראשונים, ולא ע"פ שיטת רש"י.

10. והשהיית קדירה חייאת מותרת לכולי עלמא, ראה לעיל י"ח ב'.

11. או"ח רנג,א. ואמנם, במקום אחר (רנד,ב) פסק המחבר, שבצל וביצה ובשר על גבי גחלים שניצלו מבעוד יום כמאכל בן דרוסא, לא חיישינן לחתוין, ומותר להשהותם בשבת. וכתב בב"ה"ל (רנד,ב) ד"ה אבל כשנצלה, דאפילו האוסרין בריש סימן רנ"ג לענין בשול, וסבירא להו דבעינן שיהא מבושל כל צרכו, הכא לענין צלי לכולי עלמא סגי בכדי מאכל בן דרוסא.

עוד יש להעיר, ממה שפסק המחבר (רנד,ד) פירות שנאכלין חיון, מותר ליתנם סביב הקדירה, אע"פ שאי אפשר שייצלו קודם חשיכה. וביאר הגר"א (ס"ק טז) שהוא על פי דברי תוספות (שבת מ"ח א', ד"ה דזיתים), דכיון דראויין לאוכלן חיון, לא גרע (מנתבשל) כמאכל בן דרוסא. ותוספות לשיטתם (ל"ז א'), דתבשיל לאחר שנתבשל כמאכל בן דרוסא, שרי להשהותו (וכן מבואר בדבריו בב"י, רנג, שפירות חיים דינם כהתבשל כמאכל בן דרוסא, ותלוי במחלוקת הראשונים, אם מותר להשהותו). ולפי דברי הגר"א, סתם המחבר כאן כמתירים.

אמנם בשעה"צ (רנד,ד) ס"ק כב) כתב: ואפילו להאוסרין ברנ"ג, מודו הכא דחשוב כמו צליה על האש, כיון שהפירות נוגעין בגחלים, כן כתבו הפרי מגדים ושאר אחרונים בביאור דברי המגן אברהם. ולהכי סתם הבית יוסף להיתרא, אף שהוא מסכים יותר להאוסרין ברנ"ג. ואף שבביאור הגר"א כתב, דזהו דוקא לשיטת המתירין ברנ"ג, הוא מפרש כפשוטה דמייירי שלא על האש ורק שנצלן מחום הקדרה.

12. כתב בב"ה"ל (ד"ה ונהגו) דלכתחילה אף לדידיה טוב להחמיר כחכמים, עיי"ש. והחזו"א (סי' לז ס"ק ג) כתב שאפשר להקל לכתחילה כחנניה, עיי"ש.

13. והטור הציג את שתי השיטות, וכתב: וכל זה בענין שהייה צורך הלילה. ודן הב"י בדבריו, האם הוא הדין במשהה לצורך מחר, ואורחא דמילתא נקט (שכשמיחה לצורך מחר, מטמין אותה ולא משהה). וכתב, ואפשר שדווקא נקט לצורך הלילה, דאילו לצורך מחר בכל גוונא שרי לשהויי על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה, או בתנור אפילו התחיל להתבשל ולא הגיע למאכל בן דרוסא, דכל לצורך מחר מסח דעתיה ולא אתי לחתוין. וכתב שכן כתבו כלבו (סי' לא) והגהות מרדכי (ראה סופ"ק, וכן פ"ג). וסיים: אבל לא ראיתי בדברי שום פוסק זולתם שחילק בכך. (ועיי"ש ב"ח, ואלה רבא ס"ק א, ומאמר ס"ק ח).

14. או"ח רנד,ב. והמשנ"ב (רנג,א) ס"ק לח) הביא שתי הדעות, וכתב דבמקום הדחק אפשר דיש להקל. מקורות - רמב"ם וראב"ד (הל' שבת טה).

15. או"ח רנג,א. מקורות - רמב"ם (הל' שבת גו).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שהייה בכירה גרופה וקטומה: מבואר דפליגי תנאי בשהיית תבשיל כמאכל בן דרוסאי על כירה שאינה גרופה וקטומה. דעת **רוב הראשונים** שכשגרופה וקטומה, משהין עליה אפילו לא הגיע למאכל בן דרוסאי¹⁶. **ומרינו יונה** משמע שפחות ממאכל בן דרוסאי, אסור להשהות על גבי כירה, אפילו גרופה וקטומה¹⁷. **והשו"ע**¹⁸ פסק **כרוב הראשונים**.

החזרת קדירה בסמיכה לכירה שאינה גרופה וקטומה: מסקנת הגמרא על פי ברייתא, דכירה שהסיקה בגפת ובעצים סומכין לה, ואע"פ שאינה גרופה וקטומה. דעת **תוספות**¹⁹ ו**רא"ה**²⁰, דאף להחזיר בשבת מותר בסמיכה. **והרמב"ם** שפסק כחכמים, כתב "וכל שאין מחזירין עליו - אין סומכין לו בשבת".²¹ **והשו"ע**²² סתם דבריו.

16. דהא טעמא משום חיתוי גחלים וכשגרף וקטם, ליכא בכירה משום חיתוי גחלים. רשב"א.

17. רבינו יונה יישב מה שפסק הר"ף (בפרק קמא) כמשנה (י"ט ב') שמותר לצלות בשר אם נצלה מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי, ולכאורה כחנניה, עם פסיקתו כאן כחכמים. ותירץ, שנצרך (בפ"ק) להשמיענו אף לפי חכמים, כשמשהה על גבי כירה גרופה וקטומה, שפחות ממאכל בן דרוסאי, אסור. כן הוכיח בחי' רעק"א בדעת רבינו יונה. וכן כתב לאסור גם בשם הרמ"ך (עיי"ש).

18. או"ח רנג"א. ובביה"ל (ד"ה אלא) כתב בשם חי' רבי עקיבא איגר, דדין זה אינו ברור, דיש פוסקים שסוברים דאפילו גרופה וקטומה לא מהני בתבשיל שלא הגיע למאכל בן דרוסאי. מקורות - רמב"ן (ל"ו ב', ד"ה הא דאמרינן). רשב"א (ל"ו ב', ד"ה והאי תבשיל). ריטב"א (ל"ז א', ד"ה ת"ש). מאירי (ל"ו ב', ד"ה ומעתה). בעל המאור (טז ב' ברי"ף, ד"ה ואם). וכן ראה מגיד משנה (הל' שבת ג, ד). רבינו יונה (הו"ד ברא"ש). רא"ש (סי' א). וראה מגיד משנה (הל' שבת ג, ד).

19. תוספות ביארו שלפי חנניה המתיר להשהות על כירה שאינה גרופה, על כרחך הנידון בגמרא הוא על סמיכה של תבשיל שאינו מבושל כמאכל בן דרוסאי, וכן לגבי חזרה. ולחכמים האוסרים להשהות, קא בעי להשהות ולהחזיר. לפי דבריהם, כשפשטה הגמרא להתיר, היינו בין לגבי שהייה בין לגבי חזרה.

20. זה לשון המיוחס לר"ן: וכתב הרא"ה ז"ל ותפשוט מינה להווא לישנא דאמר לשהות תנן (שאסר שהייה א"כ גרופה וקטום). דאילו למ"ד להחזיר תנן אבל לשהות משהין, ליכא למיפשט מינה לענין חזרה בסמיכה; דליכא למימר דכיון דלמאן דאסר בשהייה א"כ גרופה ושרי בסמיכה, תפשוט נמי למאן דאסר בחזרה דשרי בסמיכה, דהא ליתא, מידי דהוה אתוכה דשרי בשהייה ואסר בחזרה כדלעיל. אלא דאיכא למימר דתפשוט מיהת לענין שהייה דשרי בסמיכה, ולענין חזרה אכתי בעיא ולא איפשיטא. ומכל מקום הוי ליה ספיקא דרבנן ולקולא. ע"כ.

21. אמנם דנו האחרונים במה שפסק הרמב"ם (הל' שבת ג, ז) "ומתיר לסמוך לפניה מבערב אף על פי שאינה גרופה". ומשמע לכאורה שסובר שמותר להחזיר בסמיכה אפילו בליל שבת. וראה בית מאיר (ריש סי' רנג), ומג"א (רנג, ס"ק ה), ודגול מרובה (על דברי מג"א אלו), וביה"ל (רנג, ד"ה מותר לסמוך).

גם בדברי הר"ף משמע כן, שכן ביאר את בעיית הגמרא לגבי שהייה, והוכיח ממה שמסתפקת הגמרא לגבי סמיכה, שלגבי שהייה על גבי הכירה שאינה גרופה, היה פשוט לגמרא שאסור, וכחכמים. א"כ גם כשפושטת הגמרא, היינו לגבי שהייה. וכעין זה מבואר ברשב"א וריטב"א (ד"ה איבעיא להו) דלמאן דאמר לשהות תנן (ואסור להשהות על שאינה גרופה), קא בעי מהו לשהות בסמיכה (ואין מקור להתיר חזרה).

22. או"ח רנג"א. וכתב המשנ"ב (ס"ק טו) שיש אומרים דלא שרינן הכא כי אם הסמיכה בערב שבת להשהותה משתחשך, אבל להחזיר בשבת אסור אפילו בסמיכה. ורק לסברא שניה (שמתירה שהייה אף על כירה שאינה גרופה) מותר אפילו בחזרה (לסמוך) על פי התנאים של חזרה. אבל כמה אחרונים חולקין על זה, ודעתם דחזרה בסמיכה מותר לכולי עלמא. ואפילו בסמיכה לכתחלה בשבת יש מקילין היכא שהקדירה עדיין חם ומבושל כל צרכו. וכן מצדד בביה"ל (ד"ה מותר לסמוך) שמותרת סמיכה בשבת אפילו לכתחילה. מקורות - תוספות (ל"ז א', ד"ה מהו). רא"ה (הו"ד במיוחס לר"ן). מיוחס לר"ן (חי', ל"ז א', ד"ה מאי). רמב"ם (הל' שבת ג, י).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן רנג)

א. כירה שהיא עשויה כקדירה ושופתין על פיה קדירה למעלה, ויש בה מקום שפיתת שתי קדרות, אם הסקה בגפת שהוא פסלת של זיתים או בעצים, אסור לתן עליה תבשיל מבעוד יום להשהותו עליה, אלא אם כן נתבשל כל צרכו והוא מצטמק (פי' הולך וחסר) ורע לו, דליכא למיחש שמא יחתה, או שהיה חי שלא נתבשל כלל דכיון שהוא חי מסיח דעתו ממנה עד למחר, ובכל הליכה יכול להתבשל בלא חתוי.

אבל אם נתבשל קצת ולא נתבשל כל צרכו, ואפלו נתבשל כל צרכו והוא מצטמק ויפה לו, חיישינן שמא יחתה ואסור להשהותו עליה אלא אם כן גרף דהינו שהוציא ממנה כל הגחלים, או קטם דהינו שכסה הגחלים באפר למעט חמם; ואם נתן בה חתיכה חיה, מתר כאלו היתה כלה חיה דעל ידי כך מסיח דעתו ממנה. ואפלו אינה גרופה (פי' שמשוף הגחלים מהתנור) וקטומה (פי' שכסה הגחלים באפר), מתר לסמוך לה קדירה בסמוך חוצה לה; ואם הסקה בקש או בגבבא, מתר לשהות עליה אפלו אינה לא גרופה ולא קטומה.

הגה: שתי כירות המתאימות זו אצל זו ודפן של חרס ביניהם, האחת גרופה וקטומה והשנייה אינה גרופה וקטומה, מתר לשהות על הגרופה וקטומה אף על פי שמוסיף הבל משאינה גרופה וקטומה (גמ' פרק כירה)...

ויש אומרים שכל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי (פי' שם אדם שהיה אוכל מאכלו שלא נתבשל כל צרכו), או שנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו, מתר להשהותו על גבי כירה. **הגה:** או אפלו על גבי תנור (המגיד פ"ג והגהות מרדכי ומימוני פ"ג וריש פ' כירה ובית יוסף). אפלו הסק בגפת ועצים ואפלו אינה גרופה וקטומה; ולא הזכרה גרופה וקטומה והסק בקש וגבבא אלא כשהתחיל להתבשל ולא הגיע למאכל בן דרוסאי; וכן לענין אם נטל הקדירה מעליה ובא להחזירה עליה בשבת; ואם שכח ושהה תבשיל שהתחיל להתבשל ולא הגיע למאכל בן דרוסאי, אסור. ואין צריך לומר אם עבר ושהה.

הגה: ונהגו להקל כסבבא האחרונה...